

PSIXOLOGIK TAHLILNING DRAMATURGIK USULINING INTERNETDA O'RGANILISHI

Xakimova Nasiba Barakayevna

Talaba: Zamonova Shoira Umidjon qizi

Guliston davlat universiteti, 120100.

Sirdaryo viloyati, Guliston shahri, 4-mavze.

Email: hakimovanasiba817@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolamiz “Yoshlar ijtimoiy hulq-atvoridagi intrnetga moyillikni psixologik jihatlarini o‘rganish” mavzusidagi ilmiy ishimizning metodik tahliliga asoslanadi. Ilmiy tadqiqotimizga tanlangan muallif metodologiyasi bo‘yicha anketa so‘rovi, “Xulq-atvordagi kurashuvchanlik” so‘rovnomasining (R.Lazarus) umumiy ilmiy tahliliga asoslanadi. Tadqiqotlar O‘zbekiston respublikasi Guliston davlat universiteti kesimida olib borildi.*

Kalit so‘zlar: internetning ta'siri, aloqa, ijtimoiylashuv, zamonaviy yoshlar, Internet qaramlik, Xulq-atvordagi kurashuvchanlik metodikasi

Kompyuterlashtirilgan dunyo, global axborot tizimining paydo bo‘lishi xalqlar, xalqlar va butun insoniyat taqdirini bog‘ladi. Tasavvur qilib bo‘lmaydigan axborot texnologiyalarini rivojlantirish, uni qayta ishlash, saqlash va tarqatish bugungi kunda jiddiy tashvish tug‘dirmoqda. Axir, zamonaviy kompyuterlarning so‘nggi avlodi har bir protsessorda 80-100 million tranzistorga ega va ikki milliardgacha ishlashi mumkin sekundiga vazifalar. Axborot texnologiyalarining bunday mo‘jizasi tufayli har kim qila oladi bir soniyada Yerning istalgan joyidagi har bir kishi bilan aloqa o‘rnating va muammoni hal qiling bir zumda. Bu holat o‘z-o‘zidan inson faoliyati, tafakkuri, axloqini aks ettiradi standartlar, dunyoga munosabat va umuman, insoniyat hayoti va taqdiri yangi asr.[7]

Onlayn aloqa platformalarining asosiy afzalliklaridan biri bu ulanish qobiliyatidir turli xil kelib chiqishi va geografik joylashuvidan bo‘lgan shaxslar. Ushbu kengaytirilgan kirish imkon beradi yoshlar yangi odamlar bilan tanishish, umumiy manfaatlarni baham ko‘rish va bo‘lmasligi mumkin bo‘lgan do‘stlikni shakllantirish aks holda mumkin. Onlayn platformalar, shuningdek, o‘zini namoyon qilish va identity exploration, shaxslar onlayn ularning personas curate va boshqalar bilan ulanish mumkin, deb o‘xshash qadriyatlar va manfaatlarga ega bo‘lganlar.[6]

Onlayn muloqotni kamdan-kam ishlatadigan ishtirokchilar “muammolarni hal qilishni rejalashtirish” strategiyasini afzal ko‘radilar, ular kamdan-kam hollarda “masuliyatdan qochish” va "qarama-qarshilik bilan kurashish" dan foydalanadilar. Ular muammolardan qochmaydilar, balki vaziyatni maqsadli tahlil qilish va xatti-harakatlarning mumkin bo‘lgan variantlarini ishlab chiqish, o‘z nuqtai

nazaridan eng yaxshisini tanlash, muammolarni hal qilish strategiyasi, ob'ektiv sharoitlarni hisobga olgan holda o'z harakatlarini o'z vaqtida rejalashtirish orqali ularni yengishadi.[3] Bugungi kunda bepul Internet juda ko'paymoqda bu odamlar hayotini osonlashtiradi va ko'p vaqtni tejashga yordam beradi: kompyuterlar orqali biz har qanday ma'lumotni topamiz, muloqot qilamiz, xarid qilamiz, pul o'tkazamiz va millionlab boshqa favqulodda ishlarni qilamiz, uydan chiqmasdan va hatto stuldan turib kompyuter sichqonchasi bilan amallaymiz. Bizning zamonamizning boshqa o'zgarmas atributlari ham kompyuterga qaramlikni shakllantirishga olib keladi:[2]

Respublikamizda umuminsoniy qadriyatlar va milliy madaniyatimizni asoslarini e'tiborga olib ta'lim-tarbiya mazmunini va milliy mafkurani shakllantirib boorish imkoniyatlari yaratilmoqda. Bunga xalq og'zaki ijodi, pedogogikasi, mutafakkir, ma'rifatparvar pedagog va olimlarning tarbiyaga axloq-odobga doir g'oyalarini o'rgatib komil insonni ishlari amalga oshmoqda. Kelajak bugundan boshlanadi deydi dono xalqimiz. Yosh avlodni kelgusi hayoti uni inson qilib ko'rsatuvchi ruhiy va ma'naviy jarayonning mezonini belgilaydi. Bu borada ta'limtarbiya samaradorligini oshirish va dunyo talablari darajasiga olib chiqish ta'limni ilg'or tajribalar asosida boyitib borish, yangi pedagogic tajribalar asosida olib boorish ayniqsa muhimdir. Xalq musiqasi og'zaki ijodiyoti, an'analari, urf-odatlar asosida barkamol avlodni voyaga yetkazish ularni ko'proq o'z millatini sevishga g'ururlanishga shorqano g'oya va ta'limotlarni o'rganib ularni kelajakka tadbiq etishga zamin yaratiladi.[5]

XIX asrda biologiya fani tez rivojlandi. Texnika taraqqiy qilib, nozik va aniq asboblardan vujudga kela boshlaydi. Mikroskopning hakomillashtirilishi mikroorganizmlar dunyosini o'rganish imkonini berdi. Biologiyaning embriologiya hayotini o'rganadigan yangi sohasi – embrion maydonga keldi. Olimlar yuksak darajadagi hayvonlarning embrionlari bir-biriga o'xshashiga, ular urug'lanish (otalanish) paytiga qancha yaqin bo'lsa, ushancha ko'p tafovut qilishiga e'tibor berishdi

Kompyuterga qaramlikning asosiy turlari:

- 1) Internet tarmog'iga qaramlik (tarmoqlilik);
- 2) kompyuter o'yinlariga qaramlik (cyberradidiction):

Hozirgi vaqtda raqamli texnologiyalar cheksiz imkoniyatlarni taqdim etmoqda: ijtimoiy tarmoqlarda cheksiz muloqot, onlayn xarid qilish, maktab topshiriqlarini bajarish, tillarni o'rganish, grafik muharrirlarni o'rganish va masofaviy o'qitish kabilarni misol qilsak bo'ladi. Bir qarashda, buning hech qanday salbiy tomonlari bo'lishi mumkin emasdek ammo Butunjahon Internet tarmog'ining ulkan tarixi virtual olamga tushib qolish xavfi bilan to'la, atrofdagilar esa fonga o'ta boshlaydi. Majburiy veb-so'rfing rivojlanadi, hech qanday ongli sababsiz axborot va ko'ngilochar resurslar bo'ylab cheksiz aylanish boshlanadi. Internet e'tibor markaziga aylanmoqda, kompyuterga qaramlik rivojlanmoqda, maktab o'quvchilari o'zlarining nozik psixikasi tufayli ko'proq moyil bo'lishmoqda. Agar ularda Internet aloqasidan uzib qo'yishsa hayotga qiziqish yo'qoladi. Bo'shliq va asabiylashish hissi yuzaga kelishi mumkin. Ular

o'yin va zavq tuyg'ularini faqat sevimli saytlarini ochganda yoki o'yinlarni boshlaganlarida his qilishadi. Ushbu holat natijasida maktab o'quvchilarining ruhiy salomatligining asosiy ko'rsatkichlari bo'lgan ijtimoiy va psixologik moslashuv, tashvish va depressiv kasalliklar paydo bo'ladi. Depressiya, o'z navbatida, ochiq yoki niqoblangan, o'z joniga qasd qilish xatti-harakatlarining kelib chiqishining psixologik omilidir

Axborotning turli xil xususiyatlarini hisobga olgan holdahujjatlar bugungi kunda ularni quyidagi tartibda sanab o'tish maqsadga muvofiqdir:

1. Xalqaro terrorizm;
2. Diniy ekstremizm;
3. Narkotrafik;
4. Qurol va o'q-dorilar kontrabandasi;
5. Kompyuter firibgarlik;
6. Transplantatsiya uchun inson organlarida noqonuniy savdo;
7. Qimmatli qog'ozlarni qalbakilashtirish va noqonuniy daromadlarni legallashtirish;
8. Transmilliy uyushgan jinoyatchilik;
9. Noqonuniy migratsiya;
10. Missionerlik va prozelitizm harakati.[5]

Pedagogik tajribalardan ma'lumki, pedagog faoliyati o'ziga xos murakkab jarayon bo'lib, u o'qituvchidan nafaqat oliy ma'lumotga, balki yetarli kasbiy tayyorgarlikka, pedagogik va kasbiy tayyorgarlik yo'nalishida bilim, ko'nikma va malakalarga, shuningdek, ma'lum tajribaga ham ega bo'lishni talab etadi. Ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchilarning eng asosiy va muhim ahamiyat kasb etuvchi funksiyalarini amalga oshirish jarayoni bir qancha vazifalarning bajarilishini, ya'ni pedagogik jarayon sub'yektlariga zaruriy shart-sharoitlarni yaratish, ularning faoliyatini tashkil etish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish, tahlil qilish va baholash, shuningdek, yangi pedagogik va axborot texnologiyalari bilanqurollantirish kabi qator vazifalarni ham amalga oshirishni nazarda tutadi.

Ta'lim-tarbiya jarayonlarida o'quvchilarning faoliyatlarini takomillashtirish va ta'lim-tarbiya jarayonlarining samaradorligini oshirishning eng asosiy shartlaridan biri o'qituvchilarning innovatsion faoliyatini tashkil etish zaruratidir. O'qituvchilarning innovatsion faoliyati -yangiliklarni izlash, o'rganish va ularga asoslanish hamda ilmiy asoslangan ma'lumotlardan foydalanish, pedagogik, psixologi va ijtimoiy-iqtisodiy yangiliklarni o'zlashtirish asosida ta'lim-tarbiya jarayoniga innovatsion yondashuv texnologiyalarini joriy etish orqali pedagogik jarayoni samaradorligini ta'minlashdir. [4]

Internetga qaramlikni davolashning psixoterapevtik usuli.

Sizga mo'jizaviy tabletkalar, gipnoz yoki boshqalar haqida nima deyishidan qat'iy nazar kompyuterga qaramlikni davolashning yarim fantastik usullari - ularga ishonmang! Agar hamma narsa oddiy bo'lar edi, giyohvandlar, ichkilikbozlar, patologik

o'yinchilar bo'lmaydi, lekin chekuvchilar bir necha baravar kam bo'lar edi. Tuzatishning eng samarali usuli kompyuterga qaramlik-bu psixoterapiya. Giyohvandlikni engish uchun siz quyidagilarni qilishingiz mumkin shaxsiy va guruh psixoterapiyasidan foydalaning.[1]

XULOSA

Internet kommunikatsiyalariga bog'langan yoshlar xatti-harakatlarining tashqi belgilari, ularning real ijtimoiy xulq-atvorida namoyon bo'ladi. Faol foydalanuvchilarning ba'zi tipik belgilarini aniqlash mumkin: kosmetologiya yordamida tashqi ko'rinishini o'zgartirish, o'z imidji bilan tajriba o'tkazish, ekstremal selfilar, flesh-moblarda, xayriya va ijtimoiy dasturlarda, so'rovlarda ovoz berishda, forumlarda, ko'ngilli valantyorlikda, sog'lom ovqatlanishni namoyish qilish, sport tadbirlarida qatnashish, mashhur, qimmat va g'ayrioddiy joylarga tez-tez tashrif buyurish, fotosessiyalarda ishtirok etish, yangi moda qoidalariga rioya qilish va boshqalar.

ADABIYOTLAR:

1. Мирзаев, Д., & Наргулова, А. (2022). «Лечение интернет-зависимости. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы» Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы 1(1), 498–500. извлечено от

<https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5217>

2. Мирзоев, Д. (2022). “Internet qaramligini shakllanishning sabablari, mexanizmlari va diagnostikasi.” Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), № 1 (2022) 500–503. извлечено от

<https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5218>.

3. Jamshid Turdalievich Mirzayev. Yoshlar ijtimoiy hulq-atvoriga internet muloqoti ta'sirining psixologik jihatlari. Tashkent Medical Academy Volume 4 | TMA Conference | 2023 Integration of Science, Education and Practice in Modern Psychology and Pedagogy: Problems and Solutions. Volume 4 | TMA Conference | 2023. May 6. 812-816 p. <https://cyberleninka.ru/article/n/yoshlar-ijtimoiy-hulq-atvoriga-internet-muloqoti-ta-sirining-psixologik-jihatlari/viewer>

4. Mirzayev Djamshid Turdalievich. SOCIAL FOUNDATIONS OF THE INFLUENCE OF INTERNET COMMUNICATION ON YOUTH BEHAVIOR. Conference on Social Sciences and Humanities Research (CSSHR). Volume. 2 №1. ISSN:3060-4648. 58-62 p

5. Mirzayev Jamshid Turdalievich. SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL OPPORTUNITIES OF INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL SECURITY IN

ADOLESCENTS. International Conference on Developments in Education Hosted from Bursa, Turkey. July15th2022. 45-48 P

<http://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/1279/1161>

6. Mirzayev Djamshid Turdalievich. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE INFLUENCE OF INTERNET COMMUNICATION ON THE SOCIAL ENVIRONMENT OF YOUTH. EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Innovative Academy Research Support Center UIF = 8.1 | SJIF = 7.899 www.in-academy.uz Online: 11th May 2024 Volume 4, Issue 5, May 2024 ISSN 2181-2020 110-115 P

<https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/31171>

7. Mirzayev Djamshid Turdalievich. CHANGES IN THE BEHAVIOR OF YOUNG PEOPLE WHO USE THE INTERNET A LOT. INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE: a collection of scientific works of the International scientific online conference (19th January, 2025) – BELARUS, MINSK : "CESS", 2025. Part 64 – 68 p.

<https://interoncof.com/index.php/belarus/article/view/7796/7063>